

- Cleveland A. D.: Miles to go before we sleep: education, technology, and the changing paradigms in health information = *Journal of the Medical Library Association*, Vol. 99, 2011. No. 1, 61–69. p.
- Bandy M. et. al.: Standards for hospital libraries 2007: Hospital Libraries Section Standards Committee. = *Journal of the Medical Library Association*, Vol. 96, 2008. No. 2, 162–169. p. Myths and Truths About Library Services [elektronikus dok. prezentáció]
URL: <http://www.mlanet.org/resources/vital/> [2011. március 23.]
- Banick CR.: How can we ensure that small medical libraries continue to provide good medicine? = *Library Journal*, 11/15/2005.
URL: <http://www.libraryjournal.com/article/CA6282616.html> [2011. március 23.]
- Beke Gabriella–Schmidtné Farkas Mária–Szikszai Márta: Orvosi könyvtárak kapcsolódása a Semmelweis Tervhez [Kézirat]
- Az „Újraélesztett egészségügy, Gyógyuló Magyarország – Semmelweis Terv az egészségügy megmentésére” Szakmai konzultáció – vitairat
URL: <http://www.weborvos.hu/adat/files/EgpolVitairat2010%5B1%5D.pdf>
- Magyar statisztikai évkönyv 1999, Bp., Központi Statisztikai Hivatal, 2000.
Magyar statisztikai évkönyv 2009, Bp., Központi Statisztikai Hivatal, 2010.

Beke Gabriella–Schmidtné Farkas Mária

Egy megyei könyvtár és az informatika első két évtizede (1987–2009)

A szerző célja bemutatni a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ (2003. március 1. előtt Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár) számítógép-használatának és informatikai fejlesztéseinek történetét a kezdetektől 2009-ig. Célja továbbá a könyvtár gondozásában 2002-ben megjelent évfordulós kiadványban publikált írás¹ kiegészítése, illetve adatokkal való alátámasztása, valamint a csaknem negyed századnyi korszak részletes bemutatása. Nem tér ki részletesen a hatásokra, körülményekre, legfeljebb csak utalás szintjén, bizonyos folyamatok megértésének céljából. Ezek megismerését a fentebb hivatkozott írás igen kitűnően prezentálja. A szerző igyekszik követni a kronologikus sorrendet, de ettől néhány helyen az összefüggések jobb érthetősége miatt eltér.

Első lépések

A megyei könyvtárak – így a hajdú-bihari is – számítógépes fejlesztésében a kezdetekben jelentős szerepe volt a Megyei Könyvtárak Gazdasági Társasága (GT)² megalapításának (1987). Ezen érdekközösség létrehozásának elsődleges célja a könyvtárak számítógépes fejlesztésének előmozdítása, ebbéli érdekeik egyeztetése, az ilyen irányú tevékenységek összehangolása volt. Ennek ellenére az alapítást kö-

vető évek nem hozták a várt eredményt. A '80-as évek végére jellemző megoldások jellegzetesen az eseti, lokális lehetőségeket követték, így a mi könyvtárunkban is ez volt a jellemző.

A legelső számítógép a könyvtárban egy Commodore 64 típusú, „home computer” kategóriájú gép volt.

A megyei könyvtár elsődleges célja a technológiával kapcsolatos tapasztalatok gyűjtése, kísérletezés, irányok meghatározása volt. A beszerzésére 1987-ben került sor, lemezegységgel és nyomtatóval együtt. A legjellemzőbb alkalmazott program az OSZK által erre a géptípusra fejlesztett TUDOR-C SZELEKT – szelektív információszolgáltatásra alkalmas Tematikus Univerzális Dokumentumkereső Rendszer volt.³ Emellett a gazdasági ügyvitel használta – kísérletképpen – a gépet. 1989-ben még meglévő, és akkor már főként a gyermekek részére fenntartott gépen a MANCI⁴ adatbázisnak egy korai, kísérleti példányát is használhatta a szaktájékoztató könyvtáros.

Az igazi előrelépést a már valóban ilyen feladatokra tervezett PC-k (Personal Computer) beszerzése jelentette. Magyarországra a nyolcvanas évek közepén, de jellemzően inkább a végén juthattak el, méghozzá a COCOM-lista miatt különös módon, alkatrészenként. A darabokban behozott gépeket a Videoton és más elektronikai cégek műszerészei szerelték össze. A megyei könyvtár első IBM PC-jére (ténylegesen is az előbbi módon) 1988 elején tett szert.

Az első saját szakmai feladat a frissen szerzett gépen 1988 novembere és 1989 júniusa között megvalósított adatbázis-építés volt, amely az egyedi leltár tételeit tartalmazta az alábbi információkkal: leltári szám, ETO-jelzet, lelőhely, típus, darab és ár. A létrehozott adatbázis volt az alapja az 1989 novemberéig legyártott, a gyűjtemény egészét lefedő vonalkód-halmaznak, amelyet aztán a könyvtár dolgozója a leltári szám alapján ragasztottak fel a dokumentumokra, sokáig két műszakban dolgozva. (Izgalmas feladat volt az első ütemben mintegy fél évig tartó, két műszakban este 10-ig folytatott munka – bár sajátos, de kétségtelenül hatásos a csapatépítés szempontjából is.)

A részleges felszerelés eredményeképp a békéscsabai fejlesztésű, DBase alapú KTRVK (Vonalkódos könyvtári olvasói nyilvántartó program) felhasználásával 1989. december 4-én megkezdődött az első, a könyvtárhasználók számára jelentős eredményt mutató számítógépes szolgáltatás, a vonalkódos kölcsönzés. A rendszer – mivel a vonalkódok kinyomtatásához épített adatbázist használta alapként – nem tartalmazott bibliográfiai adatokat, így csak korlátozott képességekkel bírt, de az olvasói adatok nyilvántartásával, valamint a kölcsönzési tranzakciók leltári szám alapú követésével képes volt teljes egészében kiváltani a tasakos kölcsönzést. Mindezzel együtt is egy olyan folyamat elindítója volt, amely máig meghatározza a könyvtár informatikai fejlődését. A gépesített kölcsönzés elindítása idején a könyvtár már a második PC-jére tett szert. Az elsőn folyt tovább az alapadatbázis építése, míg a második a kölcsönzést szolgálta.

A következő lényeges momentum az 1990-ben használatba vett könyvtári leltár program fejlesztése volt, amely már akkor képes volt az állománybavétel, egyedi- és csoportos leltári folyamatok, valamint statisztikák, kimutatások készítésére. A gyakorlat – miszerint a könyvtárak a helyi igények kielégítésére helyben kerestek többnyire egyedi megoldást – országosan is ezen évek sajátja volt. Ilyenformán a könyvtárban alkalmazásba vett – egyébként kitűnő – program is egyedi

volt, csak itt működött. Tervezett továbbfejlesztése teljes integrált rendszerré a későbbiekben sem valósult meg.

Igen mozgalmas év volt az 1990-es, hiszen ebben az esztendőben még két másik jelentős fejlesztés történt, ami már a szolgáltatás színvonalát jól érzékelhetően növelte könyvtárunkban: a salgótarjáni PERI a folyóiratok és napilapok kurrens és retrospektív nyilvántartását segítve kiváltotta a kardexet⁵, míg az Országgyűlési Könyvtártól megvásárolt PRESSDOK–HUNDOK⁶ adatbázisok már valódi tartalmi segítséget nyújtottak a tájékoztatásban a magyar, illetve magyar vonatkozású sajtótermékek országos szintű feltárásával, és közzétételével. Ebben az évben a fenntartó önkormányzat által biztosított másfél millió forint pótelőirányzat tette lehetővé a jelentős mértékű fejlesztések megvalósítását⁷.

Országos szinten a közkönyvtárak számítógépesítésének egyik legfontosabb állomása volt annak a hazai szöveges adatbázis-kezelőnek a már 1987-ben elkezdett kifejlesztése, majd elterjedése, amely meghatározta a következő évek menetét, és ez a TEXTAR⁸ volt. A megyei könyvtárba történő 1991-es érkezését követően jelentős, immár bibliográfiai szintű feltárási munkák kezdődhettek meg. Első lépésként az év szeptemberétől az Új Könyvek 1964–1989 közötti időszaka teljes bibliográfiai állományának betöltése, majd a lokális adatok megfelelő rekordokhoz való rendelése történt meg.⁹ Az év további eredménye a könyvtárközi kölcsönzés számítógépre vitele volt, amelyet szintén a békéscsabai KTRKS szoftverrel oldottunk meg. Ebben az évben a könyvtár már 10 számítógéppel rendelkezett, ami már lehetővé tette a lokális és országos hálózatba való kötésükkel kapcsolatos következő előkészítő (pályázati) munkákat¹⁰:

- 1991. szeptember 10.: Pályázat benyújtása a Mellon Alapítványhoz a számítógépes hálózat hardverfeltételeinek egy központi szerver beszerzésének anyagi támogatása céljából.
- 1991. december 2.: Az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programhoz való belépés, és a csomagkapcsolt hálózatba való csatlakozás szándéknyilatkozatának elküldése.
- 1991. december 13.: „Nagyalföld” alapítványi pályázat a HAJDUCOM program létrehozására, a helyismereti információs adatbázis könyvtárak közötti számítógépes kapcsolatának modemes kiépítésére.
- 1991. december 16.: Pályázat benyújtása az IIF programirodához NOVELL (lokális hálózati kiszolgáló) beszerzésének anyagi fedezetéhez.

Hálózat és kommunikáció

Az 1991. évi pályázati erőfeszítéseink sikeresek voltak, 1992-ben felvételt nyertünk a Hungarnet Egyesületbe¹¹, ezáltal már hozzáférhettünk az IIF, majd NIIF¹² által biztosított hálózati szolgáltatásokhoz.

Az X.25-ös végpont (4800 bps) kiépítése 1992 júliusában megtörtént, ezzel új fejezet kezdődött a könyvtár informatikai életében. Az eddig csak lokálisan elérhető információforrásokon (pl. a már említett PRESSDOK és HUNDOK) túl immár a hazai és nemzetközi könyvtári és tudományos kutatói adatbázisokhoz való hozzáféréssel a könyvtári tájékoztatói munka új dimenziót kapott. Továbbá megnyílt a lehetőség a kommunikáció ez idáig nem ismert formája, az elektronikus le-

velezés a használatához. Ezzel közel egy időben – az első Novell Netware 3.1 alapú szerver üzembe helyezésével és a sín topológiájú, 10-Base-2 koaxiális kábelezéssel épített 10 Mbps sebességű lokális hálózat kiépítésével – a helyi informatikai infrastruktúra is óriási fejlődésen ment keresztül. A hálózatok használatával az intézményen belüli hatékonyság és válaszképesség jelentősen javult.

Az év során – a saját eredményeink egyfajta következményeként is – megindult a számítógépesítési program a megyei könyvtári hálózatban is. Bemutatókat tartottunk, adatkapcsolatot építettünk ki, tanfolyamokat, oktatásokat szerveztünk a megye könyvtáraiban, elindítva ezáltal az ottani fejlesztéseket is.¹³ (Ennek egy fontos későbbi fejleménye, hogy 1995-ben az országban úttörő megoldásként a közművelődési könyvtárak közül elsőnek építettünk ki a hajdú-bihari könyvtárak közül öttel a modemes remote-host kapcsolatot, amely lehetővé tette számukra a könyvtárunk által birtokolt offline adatbázisok távoli lekérdezését, belőlük információ szolgáltatását. Tekintve, hogy az időben a digitális tartalom mennyisége jelentősen nőtt nálunk – Pressdok, OMIKK CD, Complex Jogtár stb. –, de közvetlen hozzáférhetősége a megye közkönyvtárai számára erősen korlátozott volt, ez az innováció részükre óriási jelentőséggel bírt).

Mi is megtapasztalhattuk az információkezelés közeli jövőjét: az MTI Sajtóadatbank (SAB)¹⁴ által szervezett képzésen megismertük az online információkezelés és a teljes szövegű adatszolgáltatás talán legszínvonalasabb hazai megoldását. Az akkoriban is mintegy másfélmillió rekorddal rendelkező, és évente kb. 140 ezer tétellel bővülő adatbázis lenyűgöző képet mutatott arról, hogyan is képzelhetjük el egy információszolgáltatás jövőjét. 1993-ban előfizetőkké váltunk, és nagy lelkesedéssel szolgáltattuk tovább az információknak ezt a csodálatos halmazát az X.25-ös hálózaton keresztül. Sajnos, az év során az is kiderült, hogy a szolgáltatás fenntartásához fizetőképes kereslet gyakorlatilag nem jelentkezett. Bármennyire is a teljes szövegű információk leghasznosabb tárházát voltunk képesek nyújtani, fenntartani nem tudtuk, és az év végével ez a szolgáltatás nálunk megszűnt.¹⁵

Integrált rendszerek és integrálatlan rendszertelenségek

Komoly elemzőmunka és egyeztetés eredményeképp a könyvtárunk felhagyott a saját leltár programon alapuló integrált könyvtári szoftverrendszer fejlesztésének szorgalmazásával. A megyei könyvtárak gazdasági társulásának (GT) döntése értelmében a TEXTAR továbbfejlesztésével 1992 végéig létrehozandó közös szoftverrendszer lesz a majdani, egységes integrált könyvtári programcsomag.¹⁶ A fejlesztést aktívan támogatandó a megyei könyvtár vállalta néhány városi könyvtár csatlakoztatását a használói körbe, még ha ez csak az előkészítés fázisában volt is. Hét önkormányzati könyvtár jutott hozzá a szükséges infrastruktúrához, így velünk együtt készen várhatta az elkészülő új integrált rendszer megérkezését. Jelentős várakozásokkal néztünk a feladat elé, ekkorra már befejeződött a dokumentumok vonalkóddal történő ellátása, és jelentős részben a TEXTAR-ban való feltárása is. Reméltük, hogy mindezen adatok természetesen a leendő rendszer induló adataiként biztosítani fogják a használatba vétel gyorsaságát, a munka folyamatosságát.

Csalódtunk: a már 1992 végén megtartott hivatalos „átadó” ünnepség nem szolgált a készen várt közös rendszerrel, az akkor már TEXTLIB-nek keresztelt programcsomaggal. Ennél is súlyosabb volt a helyzet a későbbiekben, mert az anyagi támogatások megfelelő mértéke és a GT-tagok fokozott várakozása ellenére később sem kaptuk meg használatra alkalmas állapotban a rendszert. A fejlesztés jelentősen elhúzódott, és érdemi eredményt nem produkált egészen 1995 végéig.¹⁷ Addigra azonban a fejlesztés elhúzódása és az érdemi eredmények hiánya miatt többekkel együtt mi is felmondtuk a részvételünket a programban, és egy másik, már teljesskörűen „működő” integrált rendszer után néztünk.

És ezt éppen Debrecenben találtuk meg! A Debreceni Agrártudományi Egyetem és a nyíregyházi megyei könyvtár közös fejlesztésében készült SRLib egységes szerkezetű integrált könyvtári szoftver szolgáltatta mindazt a funkciót, amit akkoriban egy, a könyvtári munkafolyamatok mindegyikét lefedő rendszertől elvárhattunk. Ennek alapján az 1996-os év kiemelt feladata az új integrált könyvtári rendszere való áttérés feltételeinek megteremtése volt.

1997-ben ismét jelentős változások történtek könyvtárunkban. Január 4-étől átálltunk az új integrált rendszerre, ezzel együtt lezártuk a cédulakatalógusokat. A könyvtári munkafolyamatok a szerzeményezéstől a kölcsönzésig mind az új rendszerben folytak.¹⁸ Lokális hálózatunk ekkorra már 19 munkaállomással rendelkezett, és új szerveren üzemelt a kiszolgálásuk. A hálózaton használt szoftverek és adatbázisok száma már 16 volt. A helyismereti sajtófigyelés anyaga került a saját, HIPRESS nevű adatbázisba, amelyben ekkorra már az 1968 óta végzett sajtófigyelés retrospektív feldolgozása által több mint húszezer bibliográfiai tétel szerepelt. Ezt havi rendszerességgel floppy-s formában is közreadtuk, és eljuttattuk a megye könyvtárainak.

Az addigra már túlhaladott és „kinőtt” X.25-ös adatkapcsolatunkat 1998 januárjában valódi internetkapcsolatra cseréltük, a Hungarnet egyesület tagjaként egy 64 Kbps-os HBONE¹⁹ csatlakozásra váltottunk. (Ezen közösség hazai használóinak száma ekkora már közel 300 000 volt, mintegy 400 intézményt fogva össze.²⁰) A február 1-jétől biztosított nyilvános internetelérés szakmai és olvasói igényeket elégitett ki. Ettől kezdve egyszerre nyújtott a kollégáknak szakmai támogatást a kapcsolattartásban és a tájékoztatásban, valamint szolgáltatásbővülést 4 számítógépen a könyvtárlátogatóknak.

Az eddigi eredményeink jelentősek voltak, a következő célokat értük el addig:

- A könyvtár-technológia gépesített, integrált könyvtári rendszerben dolgozunk;
- saját és vásárolt adatbázisainkat folyamatosan építjük és aktualizáljuk;
- a tájékoztatást, irodalomkutatást és kiadványszerkesztést számítógéppel végezzük;
- internetelérhetőséget biztosítunk;
- és kapcsolatba tudunk lépni távoli könyvtárakkal és adatbázisokkal.

Épp ideje volt a továbblépésnek, amelyre meg is érkezett a „felhívás”.

Az 1998-as év legfontosabb – a nemzeti könyvtárügy további fejlődését jelentősen meghatározó – eseménye a Nemzeti Informatikai Stratégián belül megfogalmazott koncepció „Az országos könyvtári, múzeumi, levéltári és közművelődési információs hálózat fejlesztésére”. Ez egy olyan, három évre lebontott fejlesztési

koncepció, amely „ [...] annak a lehetőségét teremti meg, hogy a meggondolatlan döntéseket a végiggondolt döntések, az ad hoc változtatásokat a stratégiai fejlesztési koncepciók váltsák fel, azaz a könyvtári információs hálózat kialakításának területén jelen lévő fejlődés és megtorpanás, fejlesztés és hiány, végiggondolt tervezés és meggondolatlan döntés ellentétpárjaiból a pozitív irányultságúak győzzenek. ”²¹ A koncepció alapján kiírt pályázaton való indulás feltétele egy részletes, hároméves fejlesztési terv elkészítése volt.

Eltökélttségünk – az előzmények és az addig elvégzett munka ismeretében – egyértelmű volt. Az elkészített stratégiai fejlesztési tervünk²² részletesen leírta mind az infrastrukturális, mind a szervezési koncepciókat. Ennek az első évre vetített részét a pályázat szakmai kuratóriuma még az évben el is fogadta, és támogatásra érdemesnek találta. Az elnyert támogatás felhasználására 1999-ben került sor. Az év végéig összesen 38 különféle kategóriájú számítógépet üzemeltünk be és használtunk folyamatosan (korábban, 1998 végén 29 db volt). A legjelentősebb fejlesztés a teljes lokális hálózati infrastruktúra lecserélése volt. Gyakorlatilag kiépítésre került egy teljesen új – és további fejlesztésre alkalmas – UTP alapú 10/100 Mbps-os, négysezemenses hálózati kábelezés a hozzá tartozó aktív berendezésekkel együtt. Ebben az évben elértük az egyik legfontosabb célunkat, beüzemeltünk a megyei könyvtár saját Web szerverét, és elindítottuk rajta a katalógusunk interneten való szolgáltatását (OPAC), egyéb informatív oldalainkkal együtt.

Elmondhattuk, hogy 1999-ben:

- Üzembe helyeztük az első két olvasói katalógus-terminált.
- Áttértünk a gyermekkönyvtári részlegben az SRLib alapú kölcsönzésre.
- Megteremtettük a hardveres alapját az új módszertani (az ellátó-rendszer kiépítéséhez szükséges) modul alkalmazásának, elkészült a Monti ezredes utcai telephelyen lévő lokális hálózat módszertani része.
- A gyűjtemény integrált rendszerben való feldolgozottságának, feltártságának aránya elérte a 90 százalékot.

A fejlődés hatalmas volt, és még csak az első évét teljesítettük a hároméves stratégiai tervünknek.

A nagy lelkesedéssel elkészített második forduló pályázatunk – országosan jellemzően egyébként – a vártnál kisebb eredményt hozott ugyan, de azért lehetővé tette a megkezdett munka folytatását:

- Tízre bővítettük az olvasói katalógus-terminálok számát, teljesen kiváltva ezzel a hagyományos cédulakatalógusokat.
- Kialakítottunk egy helyismereti digitalizáló munkahelyet.
- CD-ROM-on biztosítottuk tíz település könyvtára számára a mintegy 170 ezer rekordot tartalmazó adatbázisunkat, amelyet ők feldolgozásukhoz import-forrásként használhattak.
- Felkészültünk a 2000. évi átállásra informatikai szempontból.²³
- Befejeztük a gyűjteményünk teljes feldolgozását.

Sajnos, a harmadik évre a program országosan lendületét, forrását és tartalmát veszítette, a források jelentős csökkenése okán a pályázók támogatása – köztük a miénk is – többségében elmaradt. Ennek ellenére, még ha kisebb ütemben is a vártnál, folytatódott a fejlesztés.

A 2001-es év legnehezebb feladata a teljes állományellenőrzés végrehajtása volt. A gyűjtemény száz százalékos feldolgozását követően erre már az integrált könyvtári rendszer segítségével kerülhetett sor. A munka ezzel együtt embert próbáló feladat volt, legfőképp a könyvtár városban szétszórt telephelyei, raktárai okán. (Jellemző az akkori állapotokra, hogy a megyei könyvtárunk központi telephelyén az állományunk mindössze 20 százaléka volt található!) Szolgáltatási szempontból a legjelentősebb lépés az összetett adatbázis-keresést is lehetővé tevő WebOPAC végleges beüzemelése volt. Egy keresőfelületen lehetővé tettük a könyv-adatbázis és a helyismereti cikkbibliográfia használatát a weben és az olvasói katalógusterminálokon. Ezzel 2001 februárjától az interneten elérhetővé váltak a 218 852 dokumentumpéldány adatai, illetve 57 650 helyismereti cikk rekordjai. A rendszer ekkortól kezdve már biztosítani képes a megfelelő integrálási munkákat követően egyéb adatbázisaink későbbi prezentációját is.

A következő, a 2002. év egyik legfontosabb eseménye kétségtelenül a meglévő 64 Kbps-os bérelt vonali internet csatlakozásunk leváltása, és ezzel 10 Mbps-os optikai adatkapcsolat kiépítése a HBONE felé. A körülmények szerencsés láncolata lehetővé tette, hogy ezt saját forrásból voltunk képesek véghezvinni. Ezzel a lépéssel jelentős fejlődést értünk el mind az elérhetőségünk, válaszkészségünk, mind az olvasóink kiszolgálásának minősége terén. Létrehoztuk továbbá a megyei KözEIKat (közös elektronikus katalógus) rendszerünket, amely a saját és a társult megyei intézmények, valamint a nagyváradi Bunyitai Vince RMDSZ Könyvtár katalógusaiban való, egy felületen kezdeményezett keresést biztosította a használóknak. Ezzel – ha nem is a hároméves fejlesztési terv forrásaiból, de – létrehoztuk azt az együttműködési alapot, amelyre a továbbiakban közösen építközhetünk. A könyvtár Monti ezredes utcai telephelyén megnyitottunk egy Sulinet termet, ahol a gyermekek ettől kezdve hét számítógépen gyakorolhattak, tanulhattak.

A 2003-as esztendő ismét az adatkapcsolat bővítésével kezdődött, és a rendelkezésre álló technológia akkori fejlettsége lehetővé tette, hogy ez nem járt tényleges eszközcserevel. Az új sávszélesség 100 Mbps-ra nőtt; az egyre nagyobbá váló belső és külső forgalom igényelte már a bővítést.

Az ekkoriban használt integrált rendszerünk fejlesztése a megelőző évben befejeződött, már nem várhattunk újabb funkciókat, illetve az újabb igényeink teljesítését a jelenlegi továbbfejlesztésével. Felismertük, hogy a továbblépéshez a rendszer leváltására lesz szükség. Ehhez az igényhez szinte tökéletesen illeszkedett a 2004 nyarán meghirdetett NKA-pályázat, amely olyan integrált könyvtári rendszer és a hozzá szükséges infrastruktúra beszerzését támogatta, amely:

„[...] – bizonyítottan alkalmas a MOKKA rendszerhez (központi adatbázis, le- és feltöltési eljárások, lokális adatbázisba való webes átjelentkezés, lehetőség) való csatlakozáshoz, és

– az import és exportfunkciók HUNMARC-on vagy USMARC-on alapulnak, illetve külső adatbázishoz való kapcsolatuk megfelel a nemzetközi szabványoknak (pl. Z39.50 kapcsolat); az adatbázis-kezelő http-protokollon keresztül kívülről lekérdezhető (paraméterezhetőség). [...]”²⁴

A teljes megpályázott összeg (az országban egyedüli közkönyvtárként!) elnyerésével lehetővé vált, hogy maradéktalanul megvalósítsuk elképzelésünket. 2005.

december 19-én az új rendszer használatbavétele megtörtént. Az esemény, a gondos előkészítésnek köszönhetően mindenféle probléma nélkül zajlott le. A kihívás inkább az volt, hogy az átállást „menet közben”, a könyvtár működését és szolgáltatását semmiben nem gátolva vagy akadályozva, és nem a nyári zárás idején kellett végrehajtani.

Ebben az évben egy másik úttörő elgondolás modellkísérletét valósítottuk meg a Calimera–Hortobágy projektben. Kíváncsiságunk konkrétan a három különböző típusú közgyűjteményben (könyvtár, levéltár, múzeum) található, az adott téma köré csoportosítható adatok egy keresésben való, közös elérhetőségére irányult. A társintézmények közreműködésével létrejött modelladatbázis – amely a Hortobágy-tájégség és a hortobágyi csárdák témája köré csoportosult – alkalmas volt ezen tapasztalatok megszerzésére.²⁵ Az alkalmazott technológia egy, a világban elterjedten használt, bevált megoldás, az OAI volt. Hazai implementációja már létezik, például a SZTAKI, valamint a Magyar Elektronikus Könyvtár közös HEKTÁR projektje.

Szintén mérföldkő jelentőségű volt, hogy elkészült az első, nagyobb volumenű digitalizálási projektünk eredménye, a *Debreceni Képes Kalendárium* 1901–1938 közötti köteteinek digitalizált kép- és szöveganyaga, és a belőle épített, keresővel felszerelt adatbázis.

2006 már a könyvtár életének egyik legfontosabb pillanatára, az új Bem téri épületbe való költözésre készülési jegyében telt. Jelentősnek mondható informatikai fejlesztés ebben az évben már nem történt, a szolgáltatás viszont egy új, komoly lehetőséggel gyarapodott: az új OPAC kiszolgáló beüzemelésével, és a távolról való olvasói bejelentkezés biztosításával egy jelentős, régóta tervezett funkciót valósítottunk meg.

A költözés

Végre eljött a várva várt, közel negyven éve vágyott és tervezett²⁶ pillanat: 2007 tavaszán beköltöztünk az új épületbe. Ez természetesen rengeteg feladattal járt. A címzett támogatás az új épület²⁷ funkcionális felszerelését is tartalmazta, ami esetünkben egy komplett, újonnan kiépített informatikai környezetet jelentett!

A könyvtárunk nemcsak új épületre, de egy teljes, új gépparkra is szert tett. Jelenleg a Méliusz Központban 120 db számítógép (ebből a munkaállomások száma: 43, az olvasói terminálok száma összesen: 65 [ebből internetes: 40, intranetes–OPAC: 13, oktatási: 12]); 5 db szerver, 25 db hálózati aktív berendezés, 16 db nyomtató működik. A belső hálózat strukturált, kétszегmenses, optikai gerinccel, gigabites STP végpontokkal. Hogy legyen elképzelésünk az adathálózatunk nagyságáról, egy szemléltető tény ehhez: az épületben több mint hét kilométer kábel hozza-viszi az adatokat az asztalokhoz, a több mint 230 lehetséges végponthoz. A központ a HBONE hálózatához az ATOMKI-n keresztül csatlakozik, jelenleg 100 Mbps sávszélességgel, amely igény esetén bármikor bővíthető a gigabites tartományba. Az épületben nyilvános ingyenes Wi-Fi szolgáltatást is indítottunk.

Az elmúlt csaknem egynegyed évszázadban megtanultunk egy fontos leckét: **könyvtárunk tartalma az információ, munkaeszköze pedig az információs technológia**, bármilyen formában is legyen akár az egyik, akár a másik. Bárme-

lyik hiánya, nem megfelelő minősége, gyenge teljesítménye a teljes struktúrára nézve végzetes lehet. Éppen ezért nem állunk meg elégedetten eredményeinket látva, sőt! Az elkövetkező időben a nyertes TIOP- és TÁMOP-pályázatainknak köszönhetően olyan jelentős tartalmi és szolgáltatás-fejlesztéseket fogunk véghezvinni, amelyek jelentősége talán felér a könyvtárunk előző húszéves informatikai fejlesztései összességéhez. Ennek taglalása azonban már egy másik írás témáját jelenti.

* * *

Ez az összefoglalás közel sem teljes és hiánytalan leírása az elmúlt huszonhárom év történéseinek, de reményem szerint alkalmas volt arra, hogy rávilágítson egy közművelődési könyvtárat érő informatikai kihívásokra, és bemutassa az azokra adott válaszait.

Hogy így utólag csinálhattunk volna valamit másként? Nem hiszem. Hogy a történet alakulhatott volna máshogyan? Igen! Meggyőződésem, hogy ha pl. az MNB adatbázisát alanyi jogon minden közkönyvtár megkapta volna, akkor jelentősen egységesebb képet és főleg katalógusminőséget ért volna el sokkal hamarabb, és mutatna ma a közkönyvtárak közössége. Ez nem így történt, ezért a rendelkezésre álló eszközökből hoztuk ki az elérhető maximumot.

JEGYZETEK

- 1 Geller Ferencné: A könyvtár modernizálása. In: A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár 50 éve. Debrecen, 2002. 208–232. p.
- 2 Ambrus Zoltán: A Könyvtárak Gazdasági Társasága az együttműködés egy lehetséges formája. = Könyvtári Figyelő. 1989. 5–6. sz. 465–470. p.
- 3 A Tudor programrendszer. Komplex információkereső és jegyzékszolgáltató dokumentációs és bibliográfiai típussoftver Commodore 64 mikroszámítógépre. = Tudományos és Műszaki Tájékoztató. 1986. 5–7. sz. 281–298. p.
- 4 A MANCI (Magyar és Nemzetközi Cikkek) adatbázis a magyar könyvtár- és információtudományi periodikumok teljes körű, kurrens és folyamatos retrospektív feldolgozása alapján épült, a külföldi folyóiratokat pedig válogatva, 1986 óta dolgozza fel. Előállítója és forgalmazója a Könyvtári Intézet szakkönyvtára. lásd: <http://w3.oszk.hu/manci.htm>
- 5 Tokayné Pusztai Gabriella: A „Periodika” folyóirat-nyilvántartó és -beérkeztető program. = Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka. 1991. 2. sz. 35–36. p.
- 6 Az adatbázis a hazai politikai, gazdasági és részben jogi sajtóban (mintegy 150 napi- és hetilapban, folyóiratban) megjelent, valamint a jelentősebb külföldi lapok és folyóiratok magyar vonatkozású cikkeinek szelektív feltárása. Lásd még: <http://www.ogyk.hu/konyvt/allomany/pressdok.html>
- 7 Beszámoló a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár 1990. évi munkájáról. – Debrecen, Megyei Könyvtár, 1991. – 24. p. [gépirat]
- 8 Gerő J. Péter: TEXTAR: Egy hazai fejlesztésű szöveges adatbáziskezelő rendszer. = Könyvtári Figyelő, 1990. 3–4. sz. 194–202. p.
- 9 Kertész Kálmáné–Szalai Gáborné: TEXTAR: Egy hazai fejlesztésű szöveges adatbáziskezelő rendszer. = Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka. 1993. 1. sz. 45–47. p.

- 10 Beszámoló a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár 1991. évi munkájáról. Debrecen, 1992. 13–15. p. [gépirat]
- 11 A Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program (NIIF) alkalmazói körébe tartozó felső-, és középfokú oktatási intézmények, akadémiai és más kutatóintézetek, közgyűjtemények (könyvtárak, levéltárak, múzeumok) és egyéb kutatóhelyek összefogása informatikai célú együttműködés érdekében. Lásd még: <http://www.hungarnet.hu/alapszabaly>
- 12 A magyarországi kutatás – felsőoktatás – közgyűjtemények számítógép-hálózati hátterének megvalósítását célul kitűző Információs Infrastruktúra Fejlesztési (IIF) Program 1986-ban indult. A Programot az MTA és az OMFB kezdeményezte, illetve támogatta. Az IIF Program öt eredményes év – a hazai kutatói hálózat alapjainak megteremtése – után a '90-es évek elejétől már valamennyi érintett minisztérium és az OTKA támogató részvételével NIIF – Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési – Programként folytatódott.
- 13 Gellér Ferencné: Könyvtárosok az informatikáért: Hajdú-bihari számítógépes fejlesztések. = Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka. 1992. 2. sz. 27–29. p.
- 14 Lásd még: <http://mti.hu/cikk-nyomtatasi/15846/>
- 15 2009 óta a szolgáltatás az MTI honlapján ingyenesen elérhető, Lásd: <http://archiv1988-2005.mti.hu/index.faces>
- 16 Fejős László: A megyei könyvtárigazgatók a TextLib mellett döntöttek és központi szolgáltatást támogatnak. = Könyvtári Levelező/lap. 1991. 10. sz. 6–7. p.
- 17 Gerő Péter: Mi van a TextLib-bel? avagy A hazai fejlesztésű integrált könyvtári szoftver bonyolalmai. = Könyvtári Levelező/lap. 1995. 2. sz. 14–15. p.
- 18 Csontosné Skara Iлона-Nagyné Kovács Lenke: SR Lib élesben. = Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka. 1998. 1. sz. 50–52. p.
- 19 Az NIIF IP gerinchálózata, a hazai akadémiai közösség számítógép hálózata. A HBONE szolgálja ki a hazai felsőoktatást, kutatás-fejlesztést, könyvtárakat és közgyűjteményeket, valamint számos egyéb közintézményt is. A HBONE külön célú (távközlő) hálózat. Lásd: <http://www.niif.hu/adathalozat/hbone>
- 20 Lásd még: http://www.niif.hu/niif_intezet/bemutakozas/tortenet
- 21 Skaliczki Judit: A hazai könyvtárügy stratégiai fejlesztési tervének telematikai koncepciója. = Tudományos és Műszaki Tájékoztató. 1999. 1. sz. 3–6. p.
- 22 Gellér Ferencné: A Hajdú-Bihar Megyei és a megye könyvtárainak információs infrastruktúrafejlesztési koncepciója. = Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka. 1999. 1. sz. 26–30. p.
- 23 Lásd részletesen: http://www.itb.hu/fejlesztések/2000/y2000p_3.htm
- 24 Lásd: <http://www2.nka.hu/pages/hirlevel/hirlevel2004/hirlevel14.pdf> – 587–589. p. (Internetes dokumentum)
- 25 Gellér Ferencné–Burai István: Calimera: „Hortobágy” kísérleti modell. [előadás]. – Tradíció és világháló konferenciasorozat. 2005. április 7. Győr; 2005. június 28. Békéscsaba.
- 26 Gellér Ferencné: Egy álom krónikája. Az új Megyei Könyvtár meg nem építésének története. In: A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár 50 éve. Debrecen, 2002. 238–246. p.
- 27 Lásd még: <http://epiteszforum.hu/node/6438>

Burai István